

35-LECIE PRACY NAUKOWO-DYDAKTYCZNEJ KS. ALEKSANDRA USOWICZA W INSTYTUCIE TEOLOGICZNYM KSIĘŻY MISJONARZY W KRAKOWIE

Tradycja naukowa Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy w Krakowie nie została zamknięta latami, w których odeszli do wieczności jego wybitni organizatorzy i profesorowie (księża: Fr. Bączkiewicz, J. Sosnowski, W. Michalski, K. Michalski, Fr. Śmidoda, H. Feicht i inni). Mistrzowie pozostawili swoich uczniów i następców, którzy piszą swoją kartę zarówno w historii Instytutu Teologicznego jak i w ogólnopolskiej spuściźnie naukowej. Wystarczy wymienić tu choćby kilka nazwisk księży, jak: W. Świerczek, J. Baron, Wł. Stawinoga, Fr. Bracha, A. Schletz, Al. Usowicz, K. Mrowiec, L. Stefaniak.

We wrześniu b. r. upływa właśnie 35 lat od czasu, kiedy to dwudziestoparoletni ks. dr Aleksander Usowicz rozpoczął na wyżej wymienionym Instytucie Teologicznym swoją dydaktyczną i naukową pracę. Czasokres to stosunkowo długi a zatem i właściwy dla odpowiedniego jubileuszu, który na tym miejscu chcemy uczcić przynajmniej skromnym biogramem Profesora i bibliograficznym zestawem zawierającym jego naukowy dorobek.

ZYCIORYS

Ks. Aleksander Usowicz urodził się dnia 14 VI 1912 r. w Drublanach Wileńskich na Litwie. Tam przeżył swoje dzieciństwo i ukończył szkołę podstawową. Przebywał następnie w Małym Seminarium Księży Misjonarzy w Wilnie, po czym został przyjęty do tegoż Zgromadzenia 16 VI 1928 r. W dwa lata później złożył śluby święte¹. We wrześniu 1931 r. rozpoczął studia teologiczne w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia w Krakowie. Środowisko i warunki w jakich znajdował się ów misjonarski dom formacyjny sprzyjały każdemu studiującemu klerykowi w rozwijaniu swoich zainteresowań i próbowaniu sił pisarskich. Działyły tu pod patronatem ówczesnych profesorów Instytutu różnego rodzaju koła

¹ Liber votistarum Congregationis Missionis Prov. Polonorum (1866—1951) s. 102 nr 459. Rkps Archiwum Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu (AMS).

naukowe podzielone na sekcje, czego owoce były widoczne w formie artykułów na łamach drukowanego wówczas czasopisma kleryckiego „Meteor”. Zarówno kleryckie koła naukowe jak i „Meteor” były terenem debiutu przyszłego profesora Instytutu ks. Aleksandra Usowicza². Studia teologiczne ukończył w Krakowie w 1934 r. i w październiku tegoż roku przyjął w kościele stradomskim Księży Misjonarzy święcenia diakonatu z rąk ks. bpa Stanisława Rosponda³. Ponieważ nie miał jeszcze w tym roku wymaganego do święceń presbiteratu wieku kanonicznego dlatego nie mógł ich przyjąć wraz z rówieśnikami⁴. Wkrótce jednak, tj. 12 XI tego samego roku jako diakon opuścił kraj i z polecenia przełożonych udał się do Rzymu na studia specjalistyczne w zakresie filozofii chrześcijańskiej, które odbywał na dominikańskim uniwersytecie „Angelicum”⁵. W następnym roku wrócił do kraju, ale tylko na krótko, w celu otrzymania święceń kapłańskich, co miało miejsce 11 sierpnia 1935 r. w kościele Księży Misjonarzy w Krakowie na Stradomiu⁶. W listopadzie tego samego roku udał się powtórnie do Rzymu aby kontynuować rozpoczęte studia. Ukończył je w 1936 r. ze stopniem doktora filozofii⁷. Powróciwszy w tym samym roku do kraju już we wrześniu objął stanowisko profesora filozofii w Instytucie Teologicznym swego Zgromadzenia, które spełnia do dziś. W 1939 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego uzyskał drugi doktorat (z teologii)⁸. W czasach okupacji hitlerowskiej w Polsce spełniał ks. A. Usowicz różne funkcje, i tak: w 1940 r. wykłada teologię dogmatyczną w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia, był spowiednikiem kleryków misjonarskich na Kleparzu, przez jeden miesiąc proboszczem misjonarskiej parafii na Nowej Wsi w Krakowie a w 1945 r. proboszczem parafii Twardowice na Ziemiach Odzyskanych. W r. 1946 pełnił urząd Dyrektora kleryków misjonarskich. W roku akad. 1945/46 ks. Al. Usowicz habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim⁹ na podstawie rozprawy pt. „Tomistyczna sublimacja uczuć w świetle nowożytnej psychologii”¹⁰.

² Zob. Bibliografia prac Ks. Al. Usowicza, poz. 1—5.

³ „Roczniki obydwóch zgromadzeń Św. Wincentego a Paulo”, R. 37: 1934 s. 460.

⁴ Tamże.

⁵ Kronika Domu Stradomskiego (1925—1939) s. 124, rkps AMS.

⁶ „Roczniki” R. 38:1935 s. 515.

⁷ Część swej rzymskiej pracy doktorskiej opublikował w: „Collectanea Theologica” z 1938 r. Zob. Bibliografia prac ks. A. U., poz. 7.

⁸ Na podstawie rozprawy: *Układ cnót i wad w związku z życiem uczuciowo-popędowym u Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu*; Zob. Bibliogr..., poz. 9.

⁹ Ks. Al. Usowicz C. M. i Ks. K. Klószak, *Konstanty Michalski (1879—1947)*, Kraków 1949 s. 42.

¹⁰ Zob. Bibliogr..., poz. 16.

Habilitację przeprowadził ks. Konstanty Michalski¹¹. Wkrótce jednak umiera ks. K. Michalski (6 VIII 1947), stąd też katedrę filozofii chrześcijańskiej na Wydziale Teologicznym U. J. powierzono zastępczo nowemu docentowi ks. Al. Usowiczowi¹², który 8 października tegoż roku rozpoczyna tam swoją pracę i wykłady. Wykładał na Wydziale Teologicznym aż do jego likwidacji w 1954 r. Od tego czasu do roku 1958 uczył przedmiotów filozoficznych zarówno w Instytucie Teologicznym swego Zgromadzenia jak również w trzech Seminarium Duchownych Diecezjalnych mających swe siedziby w Krakowie: Krakowskim, Częstochowskim i Śląskim¹³. Na początku roku akademickiego 1959/60 opuścił Kraków i udał się do Gdańska — Oliwy, gdzie w tamtejszym Seminarium Duchownym był profesorem do stycznia 1961 r. Tam zastała go nominacja na stanowisko Wizytatora Prowincji Polskiej Zgromadzenia Księży Misjonarzy. Wrócił więc do Krakowa i pełnił powierzony mu urząd do czerwca 1964 r. Od jesieni tego roku poświęcił się na nowo pracy naukowo-dydaktycznej w seminarium duchownych: w Instytucie Teologicznym Zgromadzenia, w Seminarium Krakowskim, gdzie wykłada historię filozofii starożytną i średniowieczną, w Seminarium Częstochowskim — metafizykę i w Seminarium Śląskim w roku ak. 1966/7 — metafizykę i antropologię filozoficzną¹⁴. Obecnie poza wykładami w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy i wymienionymi Seminarium Duchownymi, prowadzi wykłady z filozofii na kursie licencjackim w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Krakowie. Jest ponadto członkiem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w Krakowie i członkiem Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie, którego był wiceprezesem w roku ak. 1949/50¹⁵.

BIBLIOGRAFIA PRAC

KS. ALEKSANDRA USOWICZA C. M.

Niniejszy zestaw bibliograficzny zawiera prace ks. Al. Usowicza do roku 1970 i jest wykonany po raz pierwszy.

1. Wielki święty wielkiego wieku. *Meteor*, R. 24 : 1932 s. 86—91.
2. Pismo i Platon. *Meteor*, R. 25 : 1933 s. 67—68.

¹¹ *Konstanty Michalski*, s. 42.

¹² O. H. Wyczawski O. F. M., *Kronika Wydziału Teologicznego U. J. za lata akad. 1945—52*, „Polonia Sacra”, R. 6: 1953 s. 82.

¹³ Akta personalne wykładowców znajdujące się w archiwach tychże Seminarium Duchownych.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ O. H. Wyczawski O. F. M., *Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie za rok ak. 1949/50*, „Polonia Sacra”, R. 3:1950 s. 200.

3. Znaczenie odsieczy wiedeńskiej. *Meteor*, R. 25: 1933 s. 153—157.
4. W promieniach krzyża. *Meteor*, R. 26: 1934 s. 44—47.
5. Athalos (dialogi filozoficzne), *Meteor*, R. 26: 1934 nr 1 s. 26; nr 2 s. 56; nr 3 s. 93; nr 4 s. 129; nr 5 s. 157; nr 6 s. 194.
6. Miłość w życiu św. Wincentego a Paulo. W: *Wiara — nadzieja — miłość w życiu św. Wincentego a Paulo*, Kraków 1938 s. 159—228. Osobno Kraków 1938 ss. 69.
7. De Aristotelis circa definitionem doctrina commentatorum sententiis illustrata. *Collectanea Theologica* R: 19: 1938 s. 273—317.
8. De partitione definitionis apud Aristotelem. *Divus Thomas*, R. 42: 1939 s. 114—119.
9. Układ cnót i wad w związku z życiem uczuciowo-popędowym u Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu. Kraków 1939 ss. 144. *Studia Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy*. [T] 1.
[Rozprawa doktorska pisana pod kierunkiem ks. Rektora K. Michalskiego w Seminarium Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego].
10. Żołnierz i kapłan. *Tygodnik Powszechny* R. 2: 1946 nr 2(43).
Rec. pracy ks. A. Schletza: Józef Jakubowski, żołnierz i kapłan (1743—1814), Kraków 1945 ss. 223.
11. Poglądy moralno-polityczne Ks. Stanisława Sokolowskiego, *Nasza Przeszość* [T.] 1: 1946 s. 97—126. Odb. Kraków 1946 ss. 29.
12. Wymowa katakumb, *Tygodnik Warszawski* z dnia 16 VI 1946 r.
Rec. pracy ks. Fr. Brachy: De existentia purgatorii in antiquitate christiana. Kraków 1946 ss. 80.
13. W obronie człowieka. *Tygodnik Warszawski*, R. 2: 1946 nr 26.
14. Zasady ustroju państwowego. *Tygodnik Warszawski*, R. 2: 1946 nr 30.
15. Caritas a świat współczesny. *Caritas* R. 2: 1946 nr 8 s. 2—5.
16. Tomistyczna sublimacja uczuć w świetle nowożytnej psychologii. Kraków 1946 ss. 107. *Studia Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy*, T. 2.
[Rozprawa habilitacyjna przedstawiona na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego].
Rec.: M. A. Krapiec, *Roczniki Filozoficzne*, R. 1: 1948 s. 293.
17. Człowiek społeczny. *Caritas*, R. 2: 1946 nr 15 s. 10—17. To samo w: *Święty Wincenty a Paulo a czasy obecne*. Kraków 1947 s. 27—54. Odb. Kraków 1947 ss. 27.
18. Ks. Konstanty Michalski. *Homo Dei*, R. 16: 1947 nr 6(52) s. 415—419.
19. Stanisław Wiczorkowski. Z historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w pierwszej połowie XVII w. *Nasza Przeszość* [T.] 3: 1947 s. 145—161.
20. Ks. K. Michalski (1879—1947). *Niedziela*, z 24—30 VIII 1947 nr 34.
21. Smutek ubogiego. *Caritas* R. 3: 1947 nr 18 s. 62—65.
22. Władza państwowa w służbie narodu. *Roczniki Filozoficzne*, TN KUL R. 1: 1948 s. 278—281.

23. Ks. Konstanty Michalski (1879—1947). *Przegląd Filozoficzny*, R. 44: 1948 z. 4 s. 428—435.
24. *Corpus Philosophorum Medii Aevii. Polonia Sacra*, R. 1: 1948 z. 2 s. 185—192.
25. Nowożytny elementy w średniowiecznych traktatach politycznych. *Polonia Sacra*, R. 1: 1948 s. 314 s. 310—311.
26. Traktaty Jana z Głogowa jako wyraz kultury średniowiecznej. *Nasza Przeszość*, [T.] 4: 1948 s. 125—156.
27. Walka z demonom alkoholizmu. *Caritas*, R. 4: 1948 nr 30 s. 69—70.
28. Rozprawa z materializmem. *Tygodnik Powszechny*, R. 4: 1948 nr 50(195).
Rec. rozprawy ks. K. Kłósaka: Materializm dialektyczny. Kraków 1948 ss. 106.
29. Przedmowa do dzieła ks. K. Michalskiego: Między heroizmem a bestialstwem. Kraków 1949 s. 5—9.
30. Czynniki składowe życia zbiorowego. *Polonia Sacra*, R. 2: 1949 z. 4 s. 327—349.
31. Dwaj mediewiści (Maurycy de Wulf i ks. Marcin Grabmann). *Polonia Sacra*, R. 2: 1949 z. 1 s. 87—90.
32. Rec.: Ley A., Wauthier L. M., *Études de psychologie instinctive et affective*. Paris 1946. *Polonia Sacra*, R. 2: 1949 s. 1 s. 91—93.
33. Psychologia ascezy. *Przegląd Powszechny*, R. 66: 1949 t. 228 s. 376—385.
34. O. Jacek Woroniecki. *Przegląd Powszechny*, R. 66: 1949 t. 228 s. 121—133.
35. Konstanty Michalski (1879—1947). Kraków 1949 ss. 249. *Analecta Historica Congregationis Missionis Prov. Polonorum T. 3*. [wspólnie z ks. K. Kłósakiem].
Rec.: Ks. Józef Pastuszka, *Roczniki Filozoficzne*, R. 2—3: 1949—1950 s. 454.
36. Złota legenda i rzeczywistość. *Caritas*, R. 5: 1949 nr 50 s. 322—324.
37. Zarys metafizyki ogólnej. *Tygodnik Powszechny*, R. 5: 1949 nr 215.
Rec. książki St. Świerżawskiego: *Byt. Zagadnienia metafizyki tomistycznej*. Lublin 1948 ss. 360.
38. Zjawisko psychostenii w życiu wewnętrznym. *Głos Karmelu*, R. 19: 1950 nr 6 s. 23—29.
39. *Deum et animam scire cupio*. *Polonia Sacra*, R. 3: 1950 z. 3—4 s. 203—208.
[Wstęp do wyboru pism Ks. Konstantego Michalskiego w cytowanym nrze *Polonia Sacra*, którego dokonał także Ks. Al. Usowicz.]
40. Wstęp do pracy ks. K. Michalskiego: *La gnoseologie de Dante*. Kraków 1950 s. 3—5.
[razem z Romanem Ingardenem].
41. Eros i Caritas. *Tygodnik Powszechny*, R. 7: 1951 nr 44(346).
42. Współczesna filozofia religii. *Znak*, R. 10: 1958 nr 50—51 s. 911—919.

43. Gabryl Franciszek (1866—1914). *Polski Słownik Biograficzny*, T. 7. Kraków (1948—1958) s. 193—194.
44. Dynamika uczuć w psychologii tomistycznej. *Analecta Cracoviensia*, R. 1 : 1969 t. 1 s. 20—31.
45. *Sapientia christiana. Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* [T.] 2 : 1970 s. 9—18.
- [Referat wygłoszony 16 II 1969 r. w auli Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie na akademii z okazji odsłonięcia portretu ks. K. Michalskiego].
46. Ks. Konstanty Michalski (1879—1947). W: *W nurcie zagadnień posoborowych* T. 4. Warszawa 1970 s. 341—367. Nadd.